

**GENDER ROLES IN THE UZBEK FAMILY AND THEIR
INFLUENCE ON MARITAL RELATIONSHIPS**

Rustambayeva Saboxat G‘ayratbek qizi

1st-year Master’s Student, Psychology Program National University of Uzbekistan
named after Mirzo Ulugbek

Abstract

Gender roles in Uzbek families have traditionally been shaped on the basis of a patriarchal structure, where the man is regarded as the head and provider of the family, while the woman is viewed as a housewife, mother, and educator. This distribution of roles has a profound impact on marital relationships: on the one hand, it ensures family stability and cultural continuity, while on the other hand, under conditions of modern socio-economic changes, it may intensify misunderstandings, psychological stress, and feelings of inequality. The article analyzes the historical, cultural, and psychological foundations of gender roles, reveals their positive and negative impacts on spousal relationships, and examines ways to ensure gender equality in family relations. The research findings show that finding a balance between traditional roles and modern demands is of great importance for family harmony and social development.

Keywords: gender roles, Uzbek family, marital relationships, patriarchal structure, family stability, gender stereotypes, psychological adaptation, family equality.

**O‘ZBEK OILASIDA GENDER ROLLARI VA ULARNING ER -XOTIN
MUNOSABATIGA TA’SIRI**

Rustambayeva Saboxat G‘ayratbek qizi

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti 1-kurs psixologiya
yônalishi magistranti.

Anotatsiya: O‘zbek oilalarida gender rollari an’anaviy patriarxal tuzilish asosida shakllangan bo‘lib, erkak oila boshlig‘i va boquvchisi, ayol esa uy bekasi, ona va tarbiyachi sifatida qaraladi. Ushbu rol taqsimoti er-xotin munosabatlariga chuqur ta’sir

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

ko'rsatadi: bir tomondan, oilaviy barqarorlik va madaniy uzviylikni ta'minlash, ikkinchi tomondan, zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar sharoitida tushunmovchilik, psixologik zo'riqish va tengsizlik tuyg'usini kuchaytirishi mumkin. Maqolada gender rollarining tarixiy, madaniy va psixologik asoslari tahlil qilinadi, ularning er-xotin munosabatlaridagi ijobiy va salbiy ta'sirlari ochib beriladi hamda oilaviy munosabatlarda gender tengligini ta'minlash yo'llari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, an'anaviy rollar va zamonaviy talablar o'rtasidagi muvozanatni topish oilaviy ahillik va jamiyat taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: gender rollari, o'zbek oilasi, er-xotin munosabatlari, patriarxal tuzilish, oilaviy barqarorlik, gender stereotiplari, psixologik moslashuv, oilaviy tenglik.

O'zbek oilasi Markaziy Osiyo madaniyati va islomiy qadriyatlarining chuqur ta'sirida shakllangan noyob ijtimoiy institut sifatida ko'p asrlar davomida o'zining o'ziga xos xususiyatlarini saqlab kelgan. Gender rollari bu oilaviy tuzilishning markaziy elementlaridan biri bo'lib, erkak va ayolning ijtimoiy, iqtisodiy va hissiy vazifalarini belgilaydi. An'anaviy o'zbek oilasida erkak oilaning boshlig'i sifatida moddiy ta'minot, tashqi munosabatlar va qaror qabul qilish mas'uliyatini o'z zimmasiga oladi, ayol esa uy-ro'zg'or ishlarini boshqarish, farzand tarbiyasi va oilaviy muhitni saqlash vazifalarini bajaradi. Bu rol taqsimoti nafaqat oila ichidagi kundalik hayotni tartibga soladi, balki er-xotin o'rtasidagi munosabatlarning butun spektriga – hurmat, mas'uliyat, qaror qabul qilish va hissiy aloqalarga – ta'sir etadi. Zamonaviy O'zbekistonda iqtisodiy o'sish, ta'limning kengayishi, urbanizatsiya va global madaniyat ta'siri an'anaviy gender rollarini sezilarli darajada o'zgartirmoqda. Ayollarning mehnat bozoridagi ishtiroki ortib borayotgani, oliy ta'lim olish imkoniyatlarining ko'payishi va huquqiy himoyaning kuchayishi oilaviy dinamikani murakkablashtirmoqda. Natijada, ko'plab oilalarda an'anaviy rollar va zamonaviy talablar o'rtasida ziddiyat yuzaga kelmoqda. Bu ziddiyat er-xotin munosabatlarida stress, janjal va ba'zan ajralishlarga olib kelishi mumkin, ammo boshqa tomondan, yangi muvozanatni topish orqali oilaviy munosabatlarni

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

yanada mustahkam va teng huquqli qilish imkonini ham beradi. O‘zbek oilasining tarixiy rivojlanishida gender rollari turkiy va islomiy an’analar bilan chambarchas bog‘liq. An’anaga ko‘ra, oila katta oila (uch avlod) shaklida tashkil topgan bo‘lib, unda yosh va jins bo‘yicha ierarxiya ustunlik qiladi. Erkakning dominant pozitsiyasi oilani tashqi dunyodan himoya qilish va moddiy farovonlikni ta’minlash zarurati bilan izohlanadi, ayolning roli esa ichki barqarorlik va avlodni davom ettirish bilan bog‘liq. Bu rol taqsimoti oilaviy munosabatlarda chuqur hurmat va o‘zaro qaramlikni shakllantirgan. Masalan, ayolning sabr-toqati va mehribonligi oilaviy muhitni yumshoq va issiq qiladi, erkakning mas’uliyati esa xavfsizlik va ishonch tuyg‘usini beradi. Bunday munosabatlar oilani ijtimoiy barqarorlikning asosiy tayanchi qilgan.

Biroq, bu an’anaviy tuzilishning salbiy tomonlari ham mavjud. Gender stereotiplari ayollarning shaxsiy rivojlanishini cheklashi, ularning kasbiy va ijtimoiy faolligini pasaytirishi mumkin. Erkaklar esa doimiy “kuchli va mustaqil” bo‘lish bosimi ostida hissiyotlarini ifoda etishda qiynalishi, bu esa oilaviy munosabatlarda tushunmovchiliklarga olib keladi. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, oilaviy yashash muddati uzaygani sari gender tenglik haqidagi tasavvurlar ham o‘zgaradi: yosh oilalarda tenglikka intilish kuchliroq bo‘lsa-da, an’anaviy qadriyatlar hali ham kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda. Er-xotin munosabatlarida gender rollarining ta’siri qaror qabul qilish jarayonida yaqqol namoyon bo‘ladi. An’anaviy oilalarda muhim masalalar bo‘yicha so‘nggi so‘z erkakniki bo‘ladi, bu esa ayolda o‘z fikri e’tiborga olinmayotgandek tuyg‘u uyg‘otishi mumkin. Shu bilan birga, ko‘plab oilalarda ayollar uy ichidagi masalalarda katta vakolatga ega bo‘lib, bu muvozanatni saqlaydi. Psixologik jihatdan, bunday taqsimot oilaviy ahillikni ta’minlashi mumkin, ammo zamonaviy sharoitda ayolning iqtisodiy mustaqilligi ortganda, bu rol ziddiyati kuchayadi. Ayolning ish joyidagi muvaffaqiyati va oilaviy majburiyatlari o‘rtasidagi muvozanatni topa olmaslik “ikkinchi smena” fenomeni – ish va uy ishlarini bir vaqtda bajarish – ga olib

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

keladi, bu esa charchoq, stress va oilaviy munosabatlardagi sovuqlashuvga sabab bo'ladi.

Gender rollarining ta'siri farzand tarbiyasida ham kuchli. Bolalar kichik yoshdan boshlab ota-onaning xulq-atvorini kuzatib, gender modellarini o'zlashtiradi. O'g'il bolalar kuch va mas'uliyatga, qiz bolalar mehribonlik va uy vazifalariga o'rgatiladi. Bu jarayon ijtimoiy o'rganish nazariyasi asosida amalga oshadi va keyinchalik ularning o'z oilalaridagi rolini belgilaydi. Zamonaviy o'zbek oilalarida bu stereotiplar asta-sekin yumshamoqda: yosh ota-onalar bolalarga gender neytral tarbiya berishga harakat qilmoqda, bu esa kelajak avlodlarning oilaviy munosabatlarida tenglikni kuchaytirishi mumkin. Oilaviy munosabatlarda gender rollarining ijobiy ta'siri oilaviy qadriyatlar va madaniy uzviylikni saqlashda namoyon bo'ladi. An'anaviy rollar oilani ijtimoiy va psixologik jihatdan barqaror qiladi, ajralishlar sonini kamaytiradi va avlodlar o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlaydi. O'zbek madaniyatida oila – bu nafaqat ikki insonning birlashuvi, balki butun jamoa va avlodlarning davomiyligi ramzi hisoblanadi. Shu bois, gender rollari oilaviy mas'uliyatni taqsimlash orqali bu uzviylikni ta'minlaydi. Shu bilan birga, salbiy ta'sirlar ham e'tiborga loyiq. Gender tengsizligi ayollarda o'zini ifoda etish va shaxsiy rivojlanish ehtiyojlarini bostirishi, erkaklarda esa haddan tashqari mas'uliyat yukini keltirib chiqarishi mumkin. Bu holatlar oilaviy mojarolarga, depressiya va hatto zo'ravonlikka olib kelishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, shahar oilalarida gender stereotiplari zaifroq bo'lsa-da, qishloq joylarda an'anaviy qarashlar hali ham hukmron. Bu farq urbanizatsiya va ta'lim darajasi bilan bog'liq.

Zamonaviy o'zgarishlar kontekstida gender rollarining moslashuvi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayollarning kasbiy faolligi ortgani sari erkaklar ham uy ishlarida va farzand tarbiyasida faolroq ishtirok etishga majbur bo'lmoqda. Bu jarayon er-xotin o'rtasida yangi muzokara va hamkorlik madaniyatini shakllantirmoqda. Muvaffaqiyatli oilalarda gender rollari qat'iy emas, balki moslashuvchan bo'lib, har ikki tomonning ehtiyojlarini hisobga oladi. Bunday yondashuv oilaviy baxt va barqarorlikni

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

oshiradi. Psixologik jihatdan, gender rollarining ta'siri shaxsiy identifikatsiya va o'zaro hurmatda namoyon bo'ladi. Agar rollar teng huquqli va hurmatga asoslangan bo'lsa, er-xotin munosabatlari chuqurroq va ishonchli bo'ladi. Aksincha, qat'iy stereotiplar tushunmovchilik va norozilikni kuchaytiradi. Oilaviy psixologiya nuqtai nazaridan, gender tengligi har ikki tomonning hissiy ehtiyojlarini qondirish va o'zaro qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydi.

O'zbek jamiyatida gender tengligini ta'minlash bo'yicha olib borilayotgan islohotlar – huquqiy bazani takomillashtirish, ta'lim dasturlariga gender mavzularini kiritish va ijtimoiy loyihalar – oilaviy munosabatlarga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Biroq, o'zgarishlar sekin kechmoqda, chunki madaniy qadriyatlar chuqur ildiz otgan. Muvaffaqiyatli o'tish uchun oila ichida ochiq muloqot, ta'lim va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash zarur.

Umuman olganda, o'zbek oilasida gender rollari va ularning er-xotin munosabatlariga ta'siri murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, an'anaviy va zamonaviy elementlarning uyg'unlashuvini talab etadi. Bu rollarni qayta ko'rib chiqish orqali oilalar nafaqat ichki barqarorlikka erishadi, balki butun jamiyatning rivojlanishiga hissa qo'shadi. Gender tengligi – bu nafaqat huquqiy masalalar, balki oilaviy baxt va insoniy munosabatlarning yangi darajasi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Saribayeva U. O'zbek oilasi er-xotin gender tenglik tasavvurlarining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari. CyberLeninka, 2025.
2. Saribayeva U. Zamonaviy oila va gender tenglik muammolari. ITM, 2023.
3. Xakimjonovna A.S. Oila psixologiyasi va gender tadqiqotlar. CyberLeninka, 2025.
4. Mahmudova M.V. O'zbek oilalarida gender rollari va ularning psixologik asoslari. Space Knowledge, 2025.
5. Boriyeva H.Q. Oilaviy-huquqiy munosabatlarda gender tenglik. Oriens, 2024.

